

Musiikin, videon ja tekstin vuoropuhelua klassisen musiikin konsertissa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Instrumenttiopetus
Opinnäytetyö
Syksy 2015
Paula Patosalmi

Lahden ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma

PATOSALMI, PAULA:

Musiikin, videon ja tekstin
vuoropuhelua klassisen musiikin
konsertissa

Instrumenttiopetuksen opinnäytetyö, 27 sivua, 2 liitesivua

Syksy 2015

TIIVISTELMÄ

Tämä kirjallinen työ on osa taiteellista opinnäytetyötäni. Työni tarkoituksena oli luoda musiikin, videokuvan ja tekstin muodostama taiteellinen kokonaisuus.

Opinnäytetyössäni pääpaino oli kokonaisuuden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämän lisäksi tein kysymyslomakkeen avulla pienen kartoituksen siitä, miten musiikin, videokuvan ja tekstin yhdistäminen toimi käytännön konserttitilanteessa. Sain jatkoa ajatellen hyödyllistä tietoa siitä, miten kaksi ennalta valittua kuulijaa kokivat tällaisen kokonaisuuden.

Taiteellinen osuus toteutettiin konserttina, jossa musiikillisena pääteoksena oli Antonio Vivaldin Stabat Mater alttosolistille, jousille ja basso continuolle. Teosta varten luotiin kaksiosainen videokuvasarja sekä valittiin Raamatun tekstejä täydentämään kokonaisuutta.

Asiasanat: Stabat Mater, kuvakerronta, video, Raamatun teksti, konsertti

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Music

Patosalmi, Paula:

Music, video and text dialogue in a
classical music concert

Bachelor's Thesis in Instrument education. 27 pages, 2 pages of
appendices

Autumn/ 2015

ABSTRACT

This literary work is part of my artistic bachelor's thesis. The purpose of my thesis was to create a combination formed by music, video and text.

The main focus was overall planning and implementing. In addition to this I did a small survey to get information about how the combination of music, video and text worked in an actual concert. I received useful knowledge about how two prearranged concert listeners experienced the performance.

The artistic part of my thesis was the concert with the main work being Vivaldi's *Stabat Mater* for alto soloist, strings and basso continuo. For the artistic work, a two-part video was created, and some texts from the Bible were selected.

Key words: *Stabat Mater*, visual narrative, a video, text from the Bible, concert

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	IDEASTA TOTEUTUKSEEN	3
2.1	Taiteellisen kokonaisuuden rakenne	3
2.2	Kuvien valitseminen	6
2.3	Videon teknisestä toteutuksesta ja kuvien symboliikasta	7
2.4	Stabat Materin harjoittelu, tilan etsiminen ja muita käytännön seikkoja	9
2.5	Konsertti ja kysymykset palautetta varten	11
3	VIVALDIN HENGELLINEN MUSIIKKI, STABAT MATER -RUNO JA RAAMATUN TEKSTIT	13
3.1	Vivaldin hengellisistä sävellyksistä	13
3.2	Stabat Mater -hymnin rakenne	14
3.3	Stabat Mater, keskiaikainen runo	15
3.4	Raamatun tekstit	16
4	KUVAN, VÄRIN JA MUSIIKIN YHTEYKSISTÄ	20
5	POHDINTAA	23
	LÄHTEET	26
	LIITTEET	28

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni musiikin ja videokuvan yhdistämiseen lähti liikkeelle Vivaldin Stabat Mater -teoksen innostamana. Jo vuosia sitten tulin hankkineeksi kyseisen sävellyksen partituurin tarkoituksena esittää sitä tulevaisuudessa. Ajatus luoda sävellyksen pohjalta jonkinlainen taiteellinen kokonaisuus alkoi kypsyä pikku hiljaa mielessäni, kun olin ystäväni Seppo Hyvösen opastuksella saanut tutustua valokuvaamisen tekniikkaan ja taiteeseen. Tuttu sanonta *yksi kuva puhuu enemmän kuin tuhat sanaa* rinnastui mielessäni Harnoncourtin Puhuva musiikki -kirjan ajatukseen sävelillä puhumisesta (Harnoncourt 1986, 172). Mielestäni samoin kuin vanhan musiikin esityskäytännöt tunteva instrumentalisti saa partituurin puhumaan ilman sanoja saa myös asiansa osaava kuvaaja kuvat kertomaan tarinaa. Näiden elementtien, kuvan ja musiikin, yhdistäminen alkoi kiinnostaa minua.

Tavoitteenani oli yhdistää visuaalisia ja auditiivisia elementtejä ja saada siten luotua jotakin enemmän kuin ne yksistään voisivat tehdä. Ideahan ei ole uusi, vaan musiikkia, kuvaa ja tekstiä ovat niin taiteilijat kuin tiedemiehet ja filosofitkin yhdistäneet eri aikoina. Halusin tutkia sitä, puoltaako tällaisen kokonaisuuden luominen paikkaansa klassisen musiikin konsertissa. Tavoitteenani oli saada tämän projektin kautta välineitä pohtia sitä, minkälaisia ajatuksia kokonaisuus herättää ja miten kokonaisuutta voisi mahdollisesti kehittää.

Koska olen koulutukseltani kanttori, on kirkkomusiikki minulle jo koulutukseni ja työni kautta läheisintä. Siksi oli luontevaa valita Antonio Vivaldin Stabat Mater. Myös moni muu seikka tuki tätä valintaa. Ensinnäkin sävellyksen harras ja tuskainen sävelkieli tuntui alusta alkaen herättävän mielessäni kuvia. Toiseksi se on kirjoitettu alttosolistille, jousille ja basso continuolle, joten se on äänityypilleni erittäin sopiva ja saisin teosta opetellessani samalla harjoittaa myös soitinryhmää. En myöskään

tuntenut teosta entuudestaan, joten haastetta riittäisi myös teoksen harjoittelemisen suhteen.

Videoteoksen luominen sävellyksen ja tekstin pohjalta oli mahdollista vain koska sain avukseni ystäväni, videokuvaamisen ammattilaisen Seppo Hyvösen. Hän toimii Kuopion yliopistollisessa sairaalassa Av-koordinaattorina, ja on tehnyt lukuisia opetusohjelmia liittyen lääkäri- ja erikoislääkärikoulutukseen. Hän on myös toiminut kuvaajana, ohjaajana sekä tuottajana useissa tv-sarjoissa. Hänen näkemyksensä ja kokemuksensa videokuvaamisen mahdollisuuksista ja rajoituksista oli ensiarvoisen tärkeää tässä projektissa.

2 IDEASTA TOTEUTUKSEEN

Koko projektin lähtökohtana oli Antonio Vivaldin Stabat Mater 1700-luvulla sävelletty hymni, joka on sävelletty alttosolistille, jousille ja basso continuoille. Ajatus luoda musiikin videon ja tekstien muodostama taiteellinen kokonaisuus alkoi kiinnostaa tutustuttuani valokuvaukseen. Idea kuvamaailmasta ja tematiikasta alkoi vähitellen hahmottua Stabat Materin vahvan tekstin pohjalta. Jeesuksen äidin Marian kärsimys oli puhutellut minua jo aiemmin esittäessäni G.P. Pergolesin Stabat Mater –versiota. Seuraavissa luvuissa kerron varsinaista konserttia edeltävistä vaiheista ja esittelen laatimani kyselyn kysymykset.

2.1 Taiteellisen kokonaisuuden rakenne

Taiteellinen kokonaisuus koostuu musiikin, videokuvan, tekstinluvun sekä valaistuksen yhdistämisestä. Kokonaisuudesta voi löytää useita eri tasoja. Yhden tason muodostaa Stabat Materin teksti ja Antonio Vivaldin siihen säveltämä musiikki. Sen sisältönä on Marian kärsimys Jeesuksen ristin juurella ja Jeesuksen ristinkuoleman kautta saatu toivo syntiemme sovitukselta ja iankaikkisesta elämästä. Toisen tason voi löytää kuvakerronnasta, joka ilmentää tämän päivän syntejä ja vääryyksiä. Kuvat muistuttavat siitä, että syntiä on aina ollut ja että se koskettaa koko ihmiskuntaa. Toisaalta kuvat myös heijastelevat ihmisen loputonta elämänuskoa ja sitkeyttä. Yhtenä tasona on Raamatun tekstien lukeminen, minkä tarkoituksena on antaa videon tapahtumille kertojan ääni. Selvyiden vuoksi esittelen ensiksi konserttikokonaisuuden rakenteen ja vasta sen jälkeen kuvaan niitä vaihteita, joita kokonaisuuden valmistelussa oli.

Edellä kuvatuista tasoista muodostui taiteellinen kokonaisuus: konsertti, joka pidettiin Maunulan kirkossa palmusunnuntaina 29.3.2015. Konsertin muusikot olivat Johanna Ovaska, viulu, Sara Mäkelä, viulu, Marko Orvo, alttoviulu, Jaakko Kulo, sello, ja Minna Kurkola, urut. Itse toimin

alttosolistina sekä Raamatun tekstien lukijana. Videototeutuksesta vastasi videokuvaaja Seppo Hyvönen, ja häntä avusti videoprojisoinnissa Janne Patosalmi. Avustajana valaistuksessa toimi kanttori Maija Pesonen-Kareinen. Lisäksi olin pyytänyt konserttiin kaksi muusikkoa, joille annoin kysymyslomakkeen vastattavaksi. Tarkoituksena oli saada palautetta siitä, miten he olivat konserttikokonaisuuden kokeneet.

Vivaldin Stabat Mater oli konsertin musiikillinen pääteos. Lisäksi siinä oli kaksi J.S. Bachin urkukoraalia: *Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ (Mä huudan Kristus sinua)* BWV 639 sekä *O´ Mensch, beweine dein Sünde gross (Oi muista syntis ihminen)* BWV 622. Musiikin ohella toisen keskeisen elementin muodosti kaksiosainen videokokonaisuus, jonka nimeksi annoin *Anna meille meidän syntimme anteeksi*. Videoiden sisällöstä kerron tarkemmin myöhemmin. Lisäksi mukana oli tarkoin valittuja Raamatun tekstejä, joista suurin osa oli Psalmien kirjasta. Valaistus oli myös osa kokonaisuutta. Sen avulla luotiin tunnelmaa ja mahdollistettiin se, että videokuvat erottuivat hyvin valkokankaalla.

Konsertin rakenne jakaantui kolmeen osaan, joista ensimmäisen osan muodosti johdantomusiikki J.S. Bachin urkukoraali *Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ (Mä huudan Kristus sinua)* BWV 639. Valitsin edellä mainitun urkukoraalin, koska sen pohjalla oleva virsi 346 *Mä huudan, Kristus sinua* (Virsikirja 1986, 346:1–2, 5) tukee taiteellisen kokonaisuuden teemoja. Esimerkiksi virren ensimmäisessä säkeistössä pyydetään Jeesukselta apua ahdistuksen aikoina ja johdatusta totuuteen taivaantiellä. Kuvaava on myös toisen säkeistön pyyntö: ”*Myös vahvan toivon tahtoisin, sen sinä vain voit antaa. Niin pettymyksen, pilkankin toivossa jaksan kantaa.*” Myös viidennen säkeistön ajatus: ”*Ei kestä tämä maailma, se rauhaa vailla horjuu, se valheissaan on hukkuva, kun Kristuksen se torjuu*” on ajankohtainen ja heijastelee hyvin niitä kuva-aiheita, joita videoissa esiintyy. Vaikka virren sanat eivät luonnollisestikaan tule urkukoraalissa esiin, se on myös sävellyksenä puhutteleva ja sävyltään surumielisen haikea sopien siten hyvin täydentämään kokonaisuutta.

Konsertin toinen osa muodostui *Anna meille meidän syntimme anteeksi* -videon ensimmäisestä osasta sekä raamatuntekstinluvun ja J.S. Bachin urkukoraalin *O Mensch, beweine deine Sünde* (*Oi muista syntis ihminen*) BWV 622 muodostamasta kokonaisuudesta. Musiikki, video ja tekstien luku tapahtuivat samanaikaisesti siten, että 10 minuuttia kestävä videon aikana taustalla soi hiljaa edellä mainittu koraali ja päälle puhutut raamatuntekstit antoivat ikään kuin kertojan äänen videon tapahtumille. Videon kuvat on valittu siten, että ne ilmentävät ihmisen kärsimystä sodan, köyhyyden ja epäoikeudenmukaisuuden keskellä sekä Jeesuksen ristinkuoleman tuomaa toivon näkökulmaa. Video heijastelee tunnelmia maailman nykytilanteesta: sodista, köyhyydestä ja kärsimyksistä. Se sisältää kuvia mm. egyptiläisistä ja intialaisista äideistä ja lapsista köyhyyden ja sodan keskellä. Toisaalta siinä on myös kuvia iloisista ihmisistä, joiden elämänusko ja toivo paremmasta huomista ovat kärsimyksen keskellä säilyneet. Videon loppupuolella on kuvia Jeesuksesta ristillä. Kuvat ilmentävät ristinkuoleman merkitystä ihmiskunnalle; toivoa syntiemme sovituksista ja iankaikkisesta elämästä.

Kolmas osa muodostui konsertin musiikillisesta pääteoksesta, Antonio Vivaldin *Stabat Mater* -sävellyksestä sekä *Anna meille meidän syntimme anteeksi* -videon toisesta osasta. Videossa toistuvat ensimmäisen osan teemat: ihmisiä sodan ja köyhyyden keskellä sekä toisaalta Jeesuksen ristinkuoleman tuoma toivo. Kuvat ovat kuitenkin tässä osassa taustalla, ja pääosassa on Vivaldin *Stabat Mater*in musiikki ja teksti. Teksti kuvaa Marian, Jeesuksen äidin, kärsimystä ristin juurella ja muistuttaa Jeesuksen ristinkuoleman toivon näkökulmasta. Vivaldin *Stabat Mater* -hymni puolestaan vahvistaa tekstin tunnelmia. *Anna meille meidän syntimme anteeksi* videot muodostavat siis yhtenäisen kokonaisuuden siten, että ne sisältävät samoja kuva-aiheita, mutta videon ensimmäisessä osassa kuvat ovat pääroolissa ja toisessa osassa ne on tarkoituksella jätetty taka-alalle musiikin ollessa etusijalla.

Vivaldin Stabat Mater -sävellyksen kokonaisuus on rakennettu siten, että Vivaldin Stabat Mater -sävellys, videot ja raamatuntekstit ovat keskiössä ja muu konsertissa esitetty musiikki tukee sisällöllisesti niitä. Kokonaisuus sisältää kaksi videota, joista ensimmäinen esittelee kuvien tematiikan: sodan, köyhyyden ja epäoikeudenmukaisuuden sekä ristinkuoleman antaman toivon. Nämä aiheet toistuvat myös toisessa videossa, mutta siten, että kuvat ovat taustalla ja musiikki pääroolissa.

2.2 Kuvien valitseminen

Kuvakerronnan sisällön suunnittelu alkoi kuvien valitsemisella yhteistyössä videokuvaaja Seppo Hyvösen kanssa. Olin hahmotellut mielessäni jo jonkinlaisen käsikirjoituksen ja päättänyt jakaa videon sisällön kolmeen eri aiheeseen: 1. sota 2. köyhyys ja epäoikeudenmukaisuus 3. toivo. Tältä pohjalta aloimme kehittää kuvasuunnitelman sisältöä. Egyptiläisten ihmisten kuvat ja maisemat nousivat ensimmäisenä molemmille vahvasti mieleen. Kuvaajalla oli puhuttelevia kuvia äideistä ja lapsista sekä ihmisistä työn touhussa esimerkiksi Kairon kaatopaikalla. Hänen ottamansa sota-aiheiset kuvat The October War Panorama -museosta tuntuivat alusta asti parhailta vaihtoehdoilta taustakuviksi. Vaihtoehtoisesti mietimme Suomen sotakuva-arkiston kuvien käyttöä. Ne tuntuivat kuitenkin riitelevän vahvasti egyptiläisten ihmiskuvien rinnalla. Olihan ajatuksenamme myös ilmentää kuvilla koko ihmiskuntaa koskettavia sodan ja epäoikeudenmukaisuuden tuomia kärsimyksiä. Tähän tarkoitukseen sopivat paremmin lähellä Raamatun historiallisia tapahtumia olevat egyptiläiset kuva-aiheet.

Kuvaaja kartoitti omat kuvakokoelmansa aihealueittain ja valitsi niistä runsaasti stillkuvakansioita minun katsottavakseni. Niistä minä valitsin mielestäni parhaiten kutakin teemaa vastaavat kuvat, joista kuvaaja valitsi videon editointivaiheessa mielestään sopivimmat kuvat. Tämän jälkeen tein vielä omia ehdotuksiani kuvien suhteen, ja editoinnin

loppuvaiheessakin vielä muokkasimme kuvien määrää. Kuvat on otettu Egyptissä, Intiassa sekä Norjassa.

Kuvien kokoaminen ja videon sisällön työstäminen oli mielenkiintoista ja haastavaa, koska mitään valmista tekstiä Stabat Mater -runon lisäksi ei ollut olemassa. Ajatus Raamatun tekstien ottamisesta mukaan osaksi kokonaisuutta syntyi itselleni vasta myöhemmin, joten niistäkään ei ollut apua kuvien valitsemisvaiheessa. Kuvien sisältöjä pohtiessani pyrin ajattelemaan niiden kertovan tarinaa. Alusta alkaen mielessäni oli vahvana ajatus siitä, että halusin kuvien ilmentävän nykyhetken maailmantilannetta: ihmisiä sodan, köyhyyden ja epätasa-arvon keskellä. Toisaalta halusin myös tuoda esille toivon iankaikkisesta elämästä, näkökulman, jonka Jeesuksen ristinkuolema ja ylösnousemus on kautta historian antanut ihmiskunnalle. Tämä sanoma välittyy myös Stabat Materin tekstistä samoin kuin vahva tunnelma Jeesuksen äidin Marian tuskasta poikansa ristin juurella. Marian kärsimys rinnastui mielessäni myös niihin moniin äiteihin, jotka tänä päivänä näkevät lapsiensa kärsimyksen. Ihmiskunnan syntien loputon jatkumo ja historian vääryyksien toistuminen herätti myös ajatuksia ja ohjasi sisällön valintaani kuvakäsikirjoituksessa.

2.3 Videon teknisestä toteutuksesta ja kuvien symboliikasta

Videon tekoprosessissa videokuvaajan vahva ammattitaito ja kokemus videoeditoinnista olivat korvaamaton apu kokonaisuuden onnistumisessa. Kuvaaja vastasi täysin videon teknisestä toteutuksesta. Myös sisällön suhteen oli helpottavaa, kun saatoin luottaa siihen, että esittäessäni jonkin sisältöön liittyvän ajatuksen kuvaajalla oli heti visioita siitä, kuinka asian voisi ilmaista kuvakerronnan keinoin. Yhteistyö oli antoisaa myös siinä suhteessa, että sain vaikuttaa videoiden sisältöön niiden työstämisen kaikissa vaiheissa.

Alun perin ajatuksenani oli, että tekisimme vain yhden videon Vivaldin Stabat Mater -sävellyksen taustalle. Vähitellen alkoi kuitenkin tuntua siltä,

että vahvat ja puhuttelevat kuvat vaativat oman selkeän paikkansa konserttikokonaisuudessa. Myös konserttikokonaisuuden kannalta oli perusteltua tehdä alkuun oma itsenäinen video ikään kuin esittelynä Vivaldin Stabat Mater -teokselle, koska kuva-aiheet toistuisivat myös varsinaisen musiikillisen pääteoksen Stabat Materin taustalla.

Visuaalinen osuus toteutettiin siten, että kuvaaja editoi stillkuvista eli liikkumattomista kuvista videoesityksen. Hän loi videon rytmin sekä erilaisia tunnelmia vaihtelemalla kuvien ristivaihtojen kestoa. Tunnelman luomisessa oli tärkeää myös kuvien värimaailma. Pelkistetty ja vähäilmeinen grafiikka sekä kuvien rakeisuus ilmensivät kärsimystä. Sodan julmuuksien keskellä elävien lasten kuvat sijaan tehtiin niin, että lapsen kuva irrotettiin alkuperäisestä taustastaan ja liitettiin se sota-aiheisen taustakuvan päälle. Lapsen kuvaan lisättiin hidas liike, mistä syntyi vaikutelma, että lapsi lähestyy katsojaa sodan keskeltä. Kuvan puhuttelevuutta lisäsi myös lapsen suora katsekontakti katsojaan kameran välityksellä. Kun lapsen kuva lähestyi katsojaa ja taustalla kuului samanaikaisesti puhuttu Raamatun teksti, lapsi ikään kuin itse puhui. Hän sanoi esimerkiksi: ”Katso minua, niin näet että olen vailla puoltajaa, minulla ei ole turvapaikkaa, kukaan ei välitä siitä miten minun käy.” Sama kuvakerronnallinen tekniikka ja Raamatun tekstien puhuminen toistuivat myös köyhyyttä, epäoikeudenmukaisuutta ja toivoa kuvaavien aiheiden kohdalla videon ensimmäisessä osassa.

Videon toisessa osassa ei sen sijaan ollut edellä kuvattuja liikkuvia lapsiaiheisia kuvia tai Raamatun tekstejä, vaan kuvien oli tarkoitus olla taustalla ja Vivaldin Stabat Mater pääosassa. Kuvien teemat olivat samoja, mutta ne oli häivytetty taka-alalle. Kuvat olivat alussa laajoja kokokuvia, millä kuvaaja korosti sodan julmuutta. Kuvien rakeisuudella ja niukalla värimaailmalla sekä kuvakerronnan hitaalla rytmillä hän ilmensi myös sodan raakuutta. Hidas rytmi antoi myös aikaa kuulijalle keskittyä paremmin musiikin kuuntelemiseen.

Videoiden taustalla olevat sota-aiheiset kuvat oli kuvattu Egyptissä Kairon October War -museossa. Jeesus ristillä -kuvat sekä kuvat ihmisistä oli otettu sekä Egyptissä että Intiassa. Erityisesti köyhyyttä ilmentäviä kuvia ei sen sijaan ollut, joten kuvaaja päätti tehdä matkan Intiaan.

2.4 Stabat Materin harjoittelu, tilan etsiminen ja muita käytännön seikkoja

Projektin suunnittelussa oli tietysti tärkeää keskittyä kokonaisuuteen, joka suurelta osin muodostui musiikista. Stabat Materin harjoittaminen oli keskeisin ja työteliäin vaihe. Myös tilan etsiminen ja kuvaprojisointiin liittyvän tekniikan suunnittelu vaati oman aikansa.

Konserttiin valmistautuminen alkoi syksyllä 2014 siten, että hankin soitinyhtyeen nuotit, minkä jälkeen alkoi muusikoiden ja konserttitilan etsiminen. Oli onnekasta, että sain viulisti Ulla-Maija Hallantien avustuksella hyvät muusikot LAMK:n musiikki- ja draamainstituutin yhteismusisointiryhmän opiskelijoista. Harjoituspaikaksi varasin LAMK:n tanssisalin, ja ensimmäiset harjoitukset pidimme joulukuussa. Pidimme kaikkiaan 9 harjoitukset, joista kaksi viimeisintä olivat Joutjärven kirkossa. Siellä pääsimme kokeilemaan kokonaisuutta urkujen kanssa kirkkoakustiikassa.

Orkesteriharjoitukset antoivat itselleni mahdollisuuden opetella soitinyhtyeen harjoittamista. En ollut aiemmin johtanut soitinkokoonpanoa muuten kuin lyhyellä soitinyhtyeen johdon kurssilla vuosikymmeniä sitten Sibelius-Akatemiassa. Kuoroa olin tietysti kanttorina johtanut, mutta siitäkin oli vierähtänyt jo parikymmentä vuotta. Onneksi soittajat olivat kokeneita ja monenlaiseen johtamiseen tottuneita musiikinopiskelijoita, niinpä yhteismusisointi sujui aika luontevasti. Soittajat hallitsivat omat instrumenttinsa ja pystyivät sopimaan jousituksista ynnä muista teknisistä asioista keskenään. Musiikillisesti haastavinta oli saada Vivaldin Stabat Materin hitaat tempot toimimaan niin äänenkäytön suhteen kuin

kokonaisuutenakin, myös barokkityyli asetti haasteita. Mielestäni onnistuimme kummassakin hyvin.

Koska tämän taiteellisen kokonaisuuden suunnittelu ja toteuttaminen oli aika monitahoinen tehtävä, omien lauluosuuksien harjoittelu jätti suhteellisen vähälle sekä viime tippaan, mikä tietysti aiheutti itselleni jännitystä konsertin lähestyessä. Yllättävästi kaikki kuitenkin sujui suunnitelmien mukaisesti.

Konserttitilan etsiminen vaati myös hiukan paneutumista. Koska Stabat Mater on hengellistä musiikkia ja tarvitsimme urut, oli selvää, että kirkko olisi tilana paras ratkaisu. Kartoitin netistä lukuisia kirkkosaleja sekä Lahdesta että Helsingistä. Onnekseni suurin osa kirkoista löytyy nykyisin netistä virtuaalikirkkoina, joten siinä säästy paljon aikaa. Kuvaajan kanssa pohdimme, että tilan tulisi olla suhteellisen pieni, koska suuressa salissa kuvien projisointi seinälle tai kankaalle vaatisi huippulaitteet. Maunulan kirkko, jossa olin esiintynyt lukuisia kertoja aiemmin, tuntui sopivan kaikin puolin loistavasti. Se on pieni ja idyllinen kirkko, jossa on hyvä akustiikka. Kirkossa on myös laskeutuva valkokangas, joka on sijoitettu sopivasti lähelle urkuja. Tästä johtuen soitinkokoonpano on helppo sijoittaa valkokankaan eteen urkujen viereen. Näin sekä musiikki että videokuvat ovat yhdessä nurkassa, jolloin katsoja voi kohdistaa katseensa yhteen paikkaan ja monen asian seuraaminen helpottuu. Toisaalta mietimme kuvaajan kanssa sitä vaihtoehtoa, että video olisi heijastettu esimerkiksi seinälle. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että kuvan laatu olisi kärsinyt liikaa, koska seinän pinta oli epätasainen.

Tärkeitä käytännön seikkoja olivat tietysti kuvaprojisointiin liittyvät asiat. Videotykin ja kannettavan tietokoneen hankkiminen sekä toimintavarmuus aiheuttivat hiukan huolta konsertin onnistumisesta. Olimme kuvaajan kanssa tutustuneet jo hyvissä ajoin Maunulan kirkkoon sekä tarkistaneet seurakunnan tietokoneen ja videotykin toimivuuden yhdessä kanttorin ja papin kanssa. Koneet tuntuivat toimivan hyvin siinä vaiheessa. Sen sijaan

konserttipäivän aamuna saimme kuulla, että tietokone ei toimikaan.

Onneksi olimme kuvaajan kanssa varautuneet mahdollisiin ongelmiin ja sopineet, että Janne Patosalmi tulee varatietokoneen kanssa avustamaan videoprojisoinnissa. Kuvaajalla oli myös mukanaan varavideotykki. Näin saimme tekniikan toimimaan konserttitilanteessa moitteettomasti.

Valaistuksen suunnittelu ja toteutus oli myös osa kokonaisuutta.

Valaistuksen piti olla hämärä, koska videokuva ei erottuisi muuten valkokankaalla. Toisaalta piti huomioida yleisö sen suhteen, että käsiohjelmaa voisi tarvittaessa lukea. Hämrä valaistus loi myös tunnelmaa. Soittajille täytyi hankkia lisävaloja hämärän yleisvalaistuksen vuoksi. Sain LAMK:n orkesterivalot käyttöömmme, ja hankin lisäksi muutamia pistevaloja, joita kuvaaja käytti kohdevaloina.

Tämä projekti opetti sen, että käytännön asiat ovat ensiarvoisen tärkeitä ja niiden etukäteissuunnittelu ja yksityiskohtien varmistelu on ihan paikallaan, varsinkin kun on kyse teknisistä laitteista.

2.5 Konsertti ja kysymykset palautetta varten

Ennen konserttia Maunulan kirkossa palmusunnuntaina mainostimme sitä lehdissä ja internetissä sekä suunnittelimme kuvaajan kanssa mainosjulisteen. Mainonnasta huolimatta oli vaikea arvioida etukäteen, tulisiko yleisöä paikalle. Helpottavaa oli huomata, että ovi kävi tiuhaan tahtiin ja penkit alkoivat täyttyä kuulijoista. Vaikka tietysti jännitin omasta ja muiden puolesta, onnistuimme mielestäni oikein hyvin. Kaikki keskittyivät hienosti omiin tehtäviinsä, ja konsertti meni suunnitelmien mukaisesti tekniikkaa myöden. Tuntui hyvältä saada yleisöltä palautetta siitä, että teos oli koskettanut kuulijoita ja herättänyt ajatuksia.

Palautteen saamiseksi laadin ennalta konserttia varten seitsemän kysymystä, jotka annoin kahdelle kutsumalleni muusikolle. Molemmat heistä ovat laulajia, ja toinen heistä on myös kanttori. Toiselle heistä Stabat Mater oli ennestään tuttu teos, mutta toiselle heistä ei. Olikin

mielenkiintoista verrata, vaikuttiko se mitenkään konserttikokemukseen. Kysymysten avulla oli tarkoitus saada palautetta siitä, miten kokonaisuus heidän mielestään toimi ja millaisia ajatuksia se herätti. Kerron pohdinta-osiossa saamastani palautteesta.

Kysymykset

1. Millainen vaikutelma jäi konsertista?
2. Mitä tunteuksia musiikki herätti?
3. Mitä tunteuksia video ja tekstinluku herättivät?
4. Oliko mielestäsi eroa siinä, kuinka suuressa roolissa video oli silloin, kun sitä esitettiin Bachin urkukoraalin *O' Mensch, bewein dein Sünde gross* aikana tai Vivaldin Stabat Materin aikana? Kuvaile mahdollisia eroja.
5. Auttoiko/vaikeuttiko musiikin ja tekstinluvun yhdistäminen ymmärtämään Stabat Materin tekstisisältöä ja Jeesuksen ristinkuoleman sanomaa? Kuvaile miten.
6. Miten musiikin, videon ja tekstinluvun yhdistäminen mielestäsi toimivat?
7. Olisitko muuttanut jotakin?

3 VIVALDIN HENGELLINEN MUSIIKKI, STABAT MATER -RUNO JA RAAMATUN TEKSTIT

Seuraavaksi luon katsauksen Vivaldin hengelliseen musiikkiin ja erityisesti Stabat Mater -hymniin. Tämän jälkeen esittelen Stabat Mater -runon sellaisena kuin se on Vivaldin sävellyksessä sekä kerron runon rakenteesta. Lopuksi kuvailen vielä Raamatun tekstien hakuprosessia ja esittelen Raamatun tekstit.

3.1 Vivaldin hengellisistä sävellyksistä

Antonio Vivaldin (1678–1741) musiikillinen tuotanto on erittäin laaja. Se sisältää neljäsataa konserttoa ja runsaasti muita soitinsävellyksiä. Lisäksi hän on säveltänyt vähintään viisikymmentä oopperaa, maallisia kantaatteja, messuja, magnificateja, motetteja, psalmeja ja muuta kirkkomusiikkia. Kuten barokkisäveltäjillä oli usein tapana, Vivaldikin käytti samoja musiikillisia kaavoja ja aiheita uudelleen muokattuna, mikä selittää osaltaan hänen laajaa tuotantoaan. Toisaalta hänen musiikillisen neroutensa lisäksi hänen venetsialainen taustansa toi sävellyksiin ilmeikkäitä melodioita, selkeitä rytmejä ja vahvaa dynamiikkaa. Vivaldia voidaankin pitää Bachin ja Händelin ohella yhtenä barokkimusiikin huipentajista. (Sävelten maailma 1989, 54–55.)

Vivaldi sävelsi sekä maallista että hengellistä musiikkia. Talbotin mukaan Vuonna 1712 sävelletty Stabat Mater, RV 621 on Vivaldin hengellisistä sävellyksistä ensimmäinen, jonka esitysvuosi on tiedossa. Maallista musiikkia hän sen sijaan oli säveltänyt jo aiempina vuosikymmeninä, kuten esimerkiksi serenadin *Le gare del dovere*, 1708. (Talbot 1995, 143.)

Ryomin (RV) luokittelun mukaan Vivaldin hengelliset teokset sisältävät sävellyksiä yhdelle sooloäänelle, useille sooloäänille, pelkästään kuorolle sekä kuorolle ja solist(e)ille (Talbot 1995, 216). Hengelliset sävellykset voidaan jaotella vielä tekstin perusteella liturgisiin ja ei-liturgisiin sävellyksiin. Liturgisia sävellyksiä ovat kokonaiset messut, messun osat,

vespermusiikki, hymnit, psalmit ja antifonit. Ei-liturgisia sävellyksiä taas ovat soolomotetteja, introduzioneja, oratorio *Judith the triumphans* sekä muutamia itsenäisiä sävellyksiä. (Talbot 1993, 151.)

Stabat Mater luokitellaan hymneihin, joita Vivaldi on säveltänyt neljä kappaletta. Stabat Materia lukuun ottamatta kaikki muut hymnit RV 612, RV 613 ja RV 620 ovat rakenteeltaan stroofisia eli säkeistömuotoisia. Niissä teksti vaihtuu joka säkeistössä musiikin pysyessä muuttumattomana. (Talbot 1995, 222.) Neljäs hymni Stabat Mater RV 621 on sen sijaan kompromissi säkeistö- ja kantaattimuodon välillä (Talbot 1993, 154). Kaikki hymnit on sävelletty yhdelle tai kahdelle soolo-äänelle (Talbot 1993, 217).

3.2 Stabat Mater -hymnin rakenne

Neljäs hymni Stabat Mater RV 621 on siis rakenteeltaan muista hymneistä poikkeava, ja se on muodoltaan välimuoto säkeistö- ja kantaattimuodosta. Alkuperäinen teksti sisältää kaksikymmentä säkeistöä, joista Vivaldi valitsi sävellykseensä kymmenen ensimmäistä säkeistöä ja kokosi niistä yhdeksänosaisen teoksen.

Sävellyksen osat 1–3 muodostuvat runon säkeistä 1–4. Sävellyksen osat 4–6 toistuvat musiikillisesti täsmälleen samanlaisina kuin kolme ensimmäistä osaa, ja vain teksti vaihtuu siten, että runon säkeet ovat 5–8. Sävellyksen osat 7–8 muodostuvat runon säkeistä 9–10 ja viimeinen Aamen-osa muodostaa sävellyksen yhdeksännen osan. Nämä viimeiset kolme osaa esiintyvät siis vain kerran sävellyksessä. (Talbot 1993, 154.) Säkeistömuotoisuus säilyy nimenomaan siksi, että Vivaldi toistaa nuo alun kolme ensimmäistä osaa ja vain teksti vaihtuu (Talbot 1995, 223). Hitaat tempomerkinnät vaihtelevat Adagissimosta Andanteen ja sävellajit F-mollista C-molliin. Murheellinen ja lohduton sävy säilyy koko teoksen ajan ja vaihtuu vasta viimeisen Aamen-osan loppusoinnussa Picardin terssin

myötä. Teos on Talbotin mielestä jopa ahdistavan yhtenäinen. (Talbot 1993, 154.)

3.3 Stabat Mater, keskiaikainen runo

Stabat Mater -runon alkuperä on kiistanalainen, vaikkakin yleinen arvio on, että se on keskiajalla eläneen fransiskaanimunkin Jacopone da Todin (1306) kirjoittama teksti. Toinen mahdollinen tekijä on roomalaiskatolinen piispa Paavi Innocentius kolmas. (Talbot 1995, 244.) Seuraavaksi kerron runon rakenteesta ja esittelen Stabat Materin tekstin sellaisena kuin se esiintyy Vivaldin teoksessa. Liitteestä löytyy alkuperäisen teksti, joka sisältää kaikki kaksikymmentä säkeistöä. (Liite 1.)

Talbotin mukaan Stabat Materia ei alun perin sävelletty hymniksi vaan loppusoinnollisten säkeistöjen sarjaksi. Jokaisessa säkeistössä on kuusi loppusoinnollista riviä. Niiden rakenne on AABCCB, DDEFFE jne. (Talbot 1995, 243.)

Alla olevassa koosteessa näkyy tekstin lisäksi sävellyksen jokaisen osan tempomerkintä sekä tahti- ja sävellaji. Olen myös laittanut poikkiviivan siihen kohtaan tekstiä, jossa Talbotin (1995, 244–246) esityksessä rivi päättyy ja toinen alkaa. Näin on helpompi hahmottaa loppusoinnut. On hyvä huomata, että osassa kolme ja kuusi on yhdistetty kaksi kolmen rivin yksikköä. Tämä siksi, että Vivaldin sävellyksessä teksti on näin jaettu.

Stabat Mater dolorosa / juxta crucem lacrymosa / dum pendebat Filius.
(Largo, 3/4, f)

Cujus animam gementem / contristantam et dolentem / pertransivit
gladius. (Adagissimo, C, c)

O quam tristis et afflicta / fuit illa benedicta / Mater Unigeniti / Quae
maerebat et dolebat / pia mater dum videbat / nati poenas inclyti.
(Andante, 3/8, f)

Quis est homo qui non fleret / matrem Christi si videret / in tanto
supplicio? (Largo, 3/4, f)

Quis non posset contristari / piam Matrem contemplari / dolentem cum
Filio? (Adagissimo, C, c)

Pro peccatis suae gentis / vidit Jesum in tormentis / et flagellis
subditum / Vidit suum dulcem Natum / moriendo desolatum / dum
emisit spiritum. (Andante, 3/8, f)

Eja mater fons amoris / me sentire vim doloris / fac ut tecum lugeam.
(Largo, C, c)

Fac ut ardeat cor meum / in amando Christum Deum / ut sibi
complaceam. (Lento, 12/8, f)

Amen. (ei tempomerkintää, 3/8, f) (Talbot 1995, 244–246.)

3.4 Raamatun tekstit

Vanhan testamentin psalmien kirjaa on kristillisessä perinteessä käytetty alkuseurakunnan laulukirjana. Tuntui luontevalta käyttää nimenomaan psalmitekstejä videon ensimmäisen osan puheosuuksissa, koska niillä oli olemassa tämä varhainen musiikillinen yhteys. Tekstien valitseminen ensimmäisen videon puheosuuksiin oli yllättävän aikaavievää. Koska tekstien sisällöt piti saada heijastelemaan kuvakerronnan sisältöjä, jouduin valitsemaan Raamatun tekstit vasta siinä vaiheessa, kun videon valmistelu oli jo aika pitkällä.

Alun perin ajatuksenani oli etsiä vain muutamia sopivia runotekstejä, jotka sitoisivat videon aiheet toisiinsa. Löysin joitakin aiheeseen sopivia runoja, mutta jokin niiden sisällössä ei tuntunut toimivan. En saanut niistä minkäänlaista kerronnallista kokonaisuutta. Ajatukset alkoivat hakeutua Raamattuun ja erityisesti Psalmien teksteihin. Sieltä alkoi löytyä puhuttelevia tekstejä, jotka tuntuivat istuvan kuvamaailmaan. Koska

ensimmäisen videon kuvakerronnassa lasten kuvat nousevat vahvasti esille keskellä sotaa ja köyhyyttä, tuntui perustellulta hakea tekstejä ikään kuin kertojan näkökulmasta.

Havainnollistaakseni ideaa tekstin ja kuvan välisestä vuoropuheesta esittelen Psalmin 80: 6-8 tekstin ja siihen liittämämme videokuvan tapahtumia. Loput videon ensimmäisessä osassa liittämämme Raamatun tekstit näkyvät alla.

Olet antanut syödäksemme kyynelleipää, juottanut meille maljoittain kyyneleitä. Olet jättänyt meidät naapureittemme riepotehtaviksi, kaikki vihollisemme pilkkaavat meitä. Jumala, Sebaot, auta meidät ennallemme, anna meidän nähdä kasvojesi valo, niin me pelastumme. (Raamattu 1992 Psalmi 80: 6–8.)

Tekstiin liittyvä kuva

Tekstinluvun aikana videokuvassa on suuri joukko köyhiä intialaisia naisia maassa istumassa. Heidän keskeltään nousee hitaasti kohti katsojaa kaksi pientä lasta, jotka ovat saaneet ruokaa ja syövät sitä paljain käsin.

Kuvaaja, joka oli ottanut tämän kuvan, kertoi siihen liittyvien muistojen koskettaneen häntä erityisesti. Ollessaan Intian syrjäisellä maaseudulla ruokailemassa hän kohtasi nämä lapset, jotka tulivat hänen viereensä maahan istumaan. *”Pyyteettömät katseet saivat minut jakamaan ruoka-annokseni heidän kanssaan. Se kosketti myös kun näin miten isosisko huolehti, että pikkuveli sai ruoan ennen häntä itseään ja kiitos tuli täydestä sydäimestä.”* (Hyvönen 2015.)

Eri teemoihin liittyvät tekstit

Sota

Ps. 140:2,3,5

Herra varjele minua pahoilta ihmisiltä, suojele väkivallantekijöiltä! He hautovat mielessään katalia, yhtenään he ovat haastamassa riitaa. Herra suojele minua, älä anna minun joutua jumalattomien käsiin. Varjele minua väkivallantekijöiltä, jotka juonillaan yrittävät kaataa minut.

Ps. 138:7

Vaikka minä kuljen ahdingosta ahdinkoon, sinä annat minulle voimaa elää. Vihamieheni tahtovat minulle pahaa, mutta sinä ojennat kätesi, sinun väkevä kätesi pelastaa minut.

Ps. 142:4–6

Voimani ovat lopussa, mutta sinä näet jokaisen askeleeni. Tielle, jota kuljen, on viritetty ansa minua varten. Katso minua niin näet, että olen vailla puoltajaa. Minulla ei ole turvapaikkaa, kukaan ei välitä siitä miten minun käy. Herra, sinua minä huudan avukseni. Minä sanon: sinä olet turvani, minun perintöosani elävien maassa.

Köyhyys ja epäoikeudenmukaisuus

Ps. 40:18

Minä olen köyhä ja avuton, mutta sinä Herra, pidät minusta huolen, Sinä olet apuni ja pelastajani. Jumalani, älä viivy!

Ps. 71:20

Sinä olet antanut vaikeita vuosia ja monia ahdistuksen aikoja, mutta yhä uudelleen sinä virvoitat minut, syvyyksistä sinä minut nostat.

Ps. 140:13,14

Herra sinä ajat köyhän asiaa, sinä hankit oikeutta onnettomalle, minä tiedän sen. Oikeamieliset kiittävät sinun nimeäsi, rehelliset saavat asua lähelläsi.

Isä meidän -rukous

Anna meille meidän jokapäiväinen leipämme

Ps. 72:1–3

Jumala, neuvo kuninkaalle lakisi, opeta oikeamielisyys hallitsijalle! Hän jakakoon kansallesi oikeutta, köyhiä palvelijoitasi hän auttakoon, niin vuoret kantavat rauhan hedelmää ja oikeus verhoaa kukkulat.

Toivo

Kol. 1:15, 19–20

Hän on näkymättömän Jumalan kuva, esikoinen, ennen koko luomakuntaa syntynyt. Jumala näki hyväksi antaa kaiken täyteen asua hänessä sekä hänen välityksellään tehdä sovinnon ja hänen ristinsä verellä vahvistaa rauhan kaiken kanssa mitä on maan päällä ja taivaissa.

Ef. 1:7–8

Kristuksen veressä meillä on lunastus, rikkomustemme anteeksianto. Näin Jumala on antanut armonsa rikkauden tulla runsaana osaksemme ja suonut meille kaikkea viisautta ja ymmärrystä.

Ps. 130:3–5

Jos sinä Herra pidät mielessäsi synnit, Herra kuka silloin kestää? Mutta sinun on armo, sinä annat anteeksi, että me eläisimme sinun pelossasi.

1. Kor. 15:54–57

Mutta kun katoava pukeutuu katoamattomaan ja kuolevainen kuolemattomuuteen silloin toteutuu kirjoitusten sana: - kuolema on nieltä ja voitto saatu. Missä on voittoni, kuolema? Missä on pistimesi, kuolema? Kuoleman pistin on synti ja synnin voimana on laki. Mutta kiitos Jumalalle, joka antaa meille voiton meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen kautta!

4 KUVAN, VÄRIN JA MUSIIKIN YHTEYKSISTÄ

Lopuksi tarkastelen kuvan, värien ja musiikin välisistä yhteyksistä tehtyjä tutkimuksia. Katsaus on lyhyt, mutta aihe on kiinnostava ja siinä olisi aihetta laajempaan tutkimukseen.

Käsitykseni on, että esimerkiksi vuosisadan vaihteen edistykselliset taiteilijat etsivät analogisia piirteitä visuaalisesta ja auditiivisesta kokemusmaailmasta löytääkseen niiden synteestistä ylemmän tason, joka paljastaisi taiteen merkityksen yhä monimutkaisemmaksi pirstoutuneemmaksi muuttuvassa maailmassa (Arnkil 2003).

Etsiessäni tutkimuksia kuvan ja musiikin välisistä suhteista löysin kiinnostavan artikkelin, joka käsittelee maalaustaiteen, värien ja musiikin välisiä suhteita. Harald Arnkil, joka on Aalto-yliopiston professori ja tutkija asiantuntemusalanään väri- ja valotutkimus, esittelee artikkelissaan eri aikoina kehiteltyjä teorioita maalaustaiteen ja musiikin välisistä suhteista. (Arnkil 2003). Hän kertoo yllättyneensä siitä, kuinka paljon musiikin ja kuvan välinen suhde on kiinnostanut filosofiä, tutkijoita ja taiteilijoita. Hän tarkastelee aihetta erityisesti värien ja musiikin välisten suhteiden kannalta. (Arnkil 2003.)

Aihetta on tutkittu aina antiikin ajoista lähtien, kun Pythagoras, Platon ja Aristoteles yrittivät selvittää maailmankaikkeuden rakennetta ja sen liikkeitä tutkimalla värejä ja ääniä (Cage 1993, Arnkilin mukaan). Newton puolestaan tutki valon taittumisilmiötä ja yritti selittää värien ja äänten harmoniaa molempiin ilmiöihin liittyvästä värähtelystä (emt.). Arnkil nostaa myös esille Kandinskyn näkemyksiä Richard Wagnerin pyrkimyksestä luoda kokonaistaideteos. Siteeraa Arnkilin ajatuksia Kandinskyn näkemyksistä.

Wagner pyrki sulauttamaan kaikki taiteensa elementit yhdeksi jakamattomaksi teokseksi. Hänelle Gesamtkunstwerk merkitsi kokonaisvaltaista ilmaisukeinojen ymmärtämistä ja uudenlaista hyväksikäyttöä. Tässä prosessissa sävelet eivät vain tulkinneet tekstiä ja

lavasteet kuvanneet tapahtumapaikkoja, vaan säveltäjä, kirjoittamalla itse libreton, lavastamalla, puvustamalla ja ohjaamalla teoksensa, loi sävelin, värein ja muodoin synesteettisen vasteen teoksen teemoille ja ideoille. (Kandinsky 1993 Arnkilin mukaan).

Mielenkiintoista oli myös lukea, kuinka Arnold Schönbergin kiinnostus väreihin visuaalisina ja auditiivisina kokemuksina sai hänet säveltämään oopperan *Die glückliche Hand*, jossa hän käytti värivaloefektejä ja värikkäitä lavastuksia. Yhtenä merkittävimmistä koloristeista hän mainitsee Oliver Messiaenin (Riley 2003 Arnkilin mukaan).

Arnkil esittelee toisessa artikkelissaan *Värien harmoniaa etsimässä* (2015) väriteorioihin liittyviä käsitteitä ja ilmiöitä. Tässä yhteydessä hän luettelee seikkoja, joita väriharmonioteorioiden pitäisi huomioda, jotta ne olisivat käyttökelpoisia taiteilijoille ja muotoilijoille. Siteeraan muutamia kohtia hänen tekstistään.

Väriä ei voi tarkastella erillään taideteoksen tai kohteen muista aistimellisista, kulttuurisista ja käsitteellisistä tekijöistä. Värihavainto ei ole passiivista vastaanottamista vaan siinä on aina kyse osallistumisesta maailmaan ja vuorovaikuttamisesta sen kanssa. Subjektin kokemushistoria ja intentiot muokkaavat värikokemuksia. (Arnkil 2015.)

Mielestäni tämä kaikki pätee myös musiikkiin. Aistit, kulttuuritaustamme ja elinympäristömme vaikuttavat vahvasti musiikkikokemuksiimme. Emme ole vain passiivisia vastaanottajia vaan vuorovaikutuksessa sävellyksen, säveltäjän ja ympäristömme kanssa.

Värit ovat olennainen osa myös valo- ja videokuvaa. Olikin hauska huomata omassa projektissani, miten kuvaajalle värimaailman huomioon ottaminen oli täysin luonnollista työstäessämme kuvakerrontaa. Hän muokkasi esimerkiksi sota-aiheiden värimaailmaa vähäväriseksi ja rakeiseksi ilmentäen näin ahdistusta, pelkoa ja ankeutta. Toisaalta kirkkaiden värikkäiden kuvien värit lisääntyivät videoiden loppupuolella,

siellä missä ajatuksen toivosta ja elämänuskosta piti välittyä kuvista. Vahvat värit ilmensivät hänelle elämäniloa ja -uskoa. (Hyvönen 2015.) Itse en ajatellut kuvia valitessani värejä oikeastaan lainkaan, vaan huomioni keskittyi lähinnä kuva-aiheisiin ja niiden välittämään viestiin suhteessa musiikkiin. Ymmärsin kyllä heti niiden merkityksen, kun kuvaaja kertoi ajatuksistaan.

Kuvat ovat olleet merkittävässä asemassa myös eri kirkkojen piirissä. Piispa Arseenin mukaan ensimmäisen vuosituhannen aikana rakennettujen perinteisten ortodoksisten kirkkojen ikonit liittyivät aina liturgiseen elämään. Kuvat esittivät muun muassa Jumalansynnyttäjää, Kristusta tai kirkon kanonisoimia pyhiä. Sädekehä ikonissa ilmaisi, että kyseessä oli pyhä henkilö, ja väreistä esimerkiksi sinivihreä väri symboloi jumalallista. (Piispa Arseeni 2009 Suomen Ekumeeninen Neuvosto.) Luterilaisessa kirkossa kuvien käyttö on ollut ortodoksista kirkkoa köyhempää. Ensimmäisiä suomalaisia nimeltä tunnettuja kirkkomaalareita alkoi ilmaantua vasta 1700-luvulla. (Koistinen 2009 Suomen Ekumeeninen Neuvosto.) Katolisessa perinteessä ovat varhaisimpia kuvasymboleja olleet muun muassa kala, karitsa ja ankkuri. Myöhemmin kolmannella vuosisadalla ilmaantuivat kuvat Kristuksesta sekä enkeleistä ja pyhimyksistä. (Berti 2009 Suomen Ekumeeninen Neuvosto.)

Videon ja musiikin yhdistäminen on nykyään yleistä eri taiteenalueilla. Esimerkiksi elektronisen musiikin ja kuvan välistä suhdetta käsittelevää tutkimusta löytyi elektronisen musiikin konserttien visualisoinnin alalta. Anttoni Porrin mukaan visuaalisen ilmeen luominen on nykyisin yleistynyt konserteissa. Hän on tutkinut opinnäytetyössään sitä, kuinka tuotetaan ja toteutetaan animoitua videosisältöä elektronisen tanssimusiikin konsertteihin. (Porri 2014.) Myös elokuvien parissa on jo pitkään hyödynnetty eri aisteihimme vaikuttavia elementtejä. Tekniikan ja musiikin kehittyminen avaa meille mahdollisuuksia yhä monipuolisempiin auditiivisiin ja visuaalisiin kokemuksiin. Olisipa mielenkiintoista olla karpäsenä katossa katsomassa 3000-luvun av-konsertteja.

5 POHDINTAA

Lähdin tähän projektiin oikeastaan aika lailla spontaanisti ja ilman suuria ennakko-odotuksia. Se oli prosessi, joka kehittyi tekemisen kautta. Suunnitelmia ja aikatauluja täytyi tietysti olla, ja niitä täytyi noudattaa, mutta päällimmäiseksi jäi tunne, että kaikki vaiheet etenivät lopulta omalla painollaan. Tietysti, jos aikaa olisi ollut käytettävissä enemmän, olisin voinut panostaa sekä laulujen harjoitteluun että opinnäytetyön kirjoittamiseen lisää. Toisaalta tämä projekti opetti ajankäytön ja suunnittelun merkitystä. Kokonaisuuden rakentaminen oli haasteellista ja opettavaista, koska siinä oli monia vaiheita ja osa-alueita, joista piti vastata. Toisaalta tekeminen oli luovaa ja siinä sai tehdä yhteistyötä muiden kanssa.

Vaikka idea musiikin, videon ja tekstin yhdistämisestä syntyi ikään kuin tyhjästä, oli kokonaisuuden pohtiminen ja luova työ aika pitkä prosessi. Ideat ja suunnitelmat kehittyivät ja muuttuivatkin matkan varrella useasti. Erityisesti kuvien ja tekstien välinen suhde vaati aikaa. Musiikillinen puoli oli itselleni tutuinta, joten siihen käytettävän ajan arvioiminen oli helpompaa. Kuvakerronnallinen osuus oli minusta ehkä mielenkiintoisin vaihe. Opin siinä paljon uusista asioista, kuten kuvasuunnitelman tekemisestä sekä värien ja tempovaihteluiden merkityksestä kuvakerronnassa.

Tavoitteenani oli luoda kuvan, musiikin ja puhutun tekstin yhdistelmällä jotakin sellaista, joka olisi enemmän kuin konsertti. Halusin myös kuulla, miltä kokonaisuus vaikutti ja miten se toimi kuulijoiden mielestä. Koen, että saavutin ainakin jollakin tasolla tavoitteeni. Tekemäni kyselyn perusteella sain tähän myös vahvistusta.

Kyselyyni valitsin kaksi muusikkoa. Molemmat heistä ovat laulajia ja toinen myös kanttori. Henkilö A on kanttori, ja hänelle Stabat Mater sävellys oli tuttu. Henkilö B ei tuntenut sitä entuudestaan.

Henkilö A kertoi kokeneensa konsertin kokonaistaideteoksena, jossa yhdistyivät musiikki, kuva, sana ja tila. Niiden muodostama kokonaisuus oli koskettanut ja herättänyt ajatuksia. Koska sävellys oli hänelle entuudestaan tuttu, hän tunsi, että uuden kokemus ja ajatukset nousivat nimenomaan siksi, että kokemus välittyi useamman aistin kautta. Henkilö B kertoi, että konsertin eri elementit pitivät mielenkiinnon yllä koko konsertin ajan. Hän ei ollut ollut vastaavanlaisessa konsertissa aiemmin. Hän kuvaili konserttia tunnelmaltaan hartaaksi.

Videon, koraalin ja tekstin yhdistelmästä henkilö A kertoi, että se oli hänelle järäyttävän voimakas kokemus. Hän tunsi, että ihmiskunnan syntyisyys ja syyllisyys tulivat suoraan kohti mutta sotakuvien etäännyttävästä vaikutuksesta johtuen ne eivät tulleet kuitenkaan liian lähelle. Kuulija sai rauhan katsoa ihmiskunnan peiliä tuomatta sitä liian lähelle. Lasten kuvien tuominen lähelle katsojaa kuvasi hänelle viattomuutta ja sitä uhria, mistä kärsimysajan teemassa on kyse. Kuvan liike ja musiikin virta toimivat hänen mielestään hienosti, ja lopussa tuleva ristikuva oli dramaattisen vaikuttava. Henkilö B kertoi, että videon ja tekstin yhdistäminen musiikkiin olivat hyviä tehokeinoja ja täydensivät toisiaan. Hän sanoi tunteneessa nöyryyden tunnetta tämän osan aikana. Myös epätasa-arvo ja köyhyys koskettivat häntä.

Stabat Materin ja videon yhdistelmästä ja niiden suhteesta henkilö A kertoi kokeneensa osin ristiriitaisiakin tunteita. Koska teksti oli hänelle hyvin tuttu ja omat mielikuvat siitä vahvoja, ne värittivät sitä maailmaa. Hän koki, että osa kuvista, jotka olivat videon ensimmäisessä osassa, saivat Stabat Materin yhteydessä hätkähtämään ja toivat miellelyhtymiä toiseen tekstiin. Toisaalta ne hänen mielestään saivat ajattelemaan asioita uudesta näkökulmasta. Hän kertoi pohtineensa, kuinka helppoa on tehdä muista ihmisistä syyllisiä ja nähdä vain muiden syntyisyys. Tässä osassa häntä puhutteli erityisesti äidin tuskan ilmentäminen Eja Mater- osassa, jossa videolla näkyy naisen kasvokuva, minkä aikana musiikissa säestys muuttuu basson puuttuessa ohueksi viulun ja alttoviulun satsiksi. Myös

kahdeksannen osan kuvien valoisuus ja lähimmäisen rakkaus koskettivat. Toisaalta Henkilö A koki, että Stabat Mater on sävellyksenä jo niin vahva ja koskettava, että musiikki on ylitse kaiken muun. Myös ensimmäisen videon voimakkaiden kokemusten jälkeen olisi Marian tuskan ja rakkauden kuvaamiseen voinut ajatella muita kuva-aiheita. Henkilö B havaitsi eroja siinä, millaisessa roolissa video oli eri teosten aikana. Hänen mielestään kuvat vaihtuivat hitaammin Bachin urkukoraalin aikana ja tempo vaihteli myös molempien kappaleiden aikana. Hän huomasi myös sen, että Bachin urkukoraalin ja tekstinluvun aikana kuva-aiheet olivat vahvasti nälkää näkevissä lapsissa, kun taas Stabat Materissa sota-aiheet olivat pääroolissa.

Käytännön toteutukseen ja toimivuuteen molemmat olivat suhteellisen tyytyväisiä. Parannusehdotuksena henkilö A mainitsi valaistuksen. Sen muuttuminen hämärästä tunnelmavalaituksesta videon ensimmäisen osan jälkeen rikkoi hieman tunnelmaa. Toisaalta hän huomasi myös käsiohjelmien luettavuuden merkityksen. Yhtenä vaihtoehtona hän ehdotti tekstin heijastamista valkokankaalle. Samoin hän huomioi, että puheosuuksien ja urkujen välillä balanssi oli paikoitellen epätasapainossa, niin että puheen kuuluvuus hieman kärsi.

Näinkin pienen kartoituksen avulla sain paljon hyödyllistä tietoa siitä, miten kokonaisuus toimi. Sain vahvistusta ajatukselleni, että kuva ja teksti voivat tuoda uusia näkökulmia ja ajatuksia tuttuun sävellykseen.

Projektini osoitti vähintään sen, että klassisen musiikin konsertissa videokuvan käyttö puoltaa paikkaansa. Se voi muuttaa käsityksiä jo ennalta tutusta sävellyksestä ja herättää ristiriitaisiakin ajatuksia. Se voi koskettaa tunnetasolla voimakkaasti ja saada pohtimaan asioita eri näkökulmista, mikä on mielestäni taiteen tarkoitus.

LÄHTEET

Arnkil, H. 2003. Mitä silmä kuulee ja korva näkee – maalaustaiteen ja musiikin yhteyksistä [verkkojulkaisu]. [viitattu 20.10.2015]. Saatavissa: <http://www.svy.fi/wp-content/uploads/2013/01/03arnkil2.pdf>

Arnkil, H. 2015. Värien harmoniaa etsimässä. Mustekala-kulttuurilehti [verkkolehti] 3/14, Vol. 56. ISSN 2341-9873 [viitattu 19.10.2015]. Saatavissa: <http://www.mustekala.info/node/37276>

Harnoncourt, N. 1986. Puhuva musiikki – johdatusta musiikin uudenlaiseen ymmärtämiseen. Helsinki: Otava.

Hyvönen, S. 2015. Sähköpostikirjeenvaihtoa kuvakerronnasta ja symboliikasta. 13.9.2015.

Porri, A. 2014. Elementeistä koostuvan videoprojisoitimateriaalin suunnittelu ja toteutus elektronisen musiikin konsertteihin. Opinnäytetyö. Centria ammattikorkeakoulu Kokkola-Pietarsaari. [viitattu 10.9.2015]. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/76547/Oppari_Anttoni_Porri.pdf?sequence=1

Raamattu. 1992. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Pieksämäki: Kirjapaja Suomen Kirkon Sisälähetysseura.

Suomen Ekumeeninen Neuvosto. 2009. Paikallisekumeeninen foorumi Kuopiossa 2009. Kuvan käyttö eri kristillisten kirkkojen perinteissä. Piispa Arseeni, Koistinen, P. Berti, P [viitattu 22.11.2015]. Saatavissa: http://www.ekumenia.fi/sen_toimii/ekumenik_i_svenskfinland/?session=29351142

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. 1987 Pieksämäki: Suomen Kirkon Sisälähetysseura.

Sävelten maailma. 1989. Musiikin tietosanakirja. Suomenkielinen editio. WSOY/ Jukka Isopuro. Helsinki: WSOY.

Talbot, M. 1993. The Dent Master Musicians. London: J.M.Dent/ The Orion Publishing Group.

Talbot, M. 1995. The sacred vocal music of Antonio Vivaldi. Firenze: Leo S. Olschki editore.

LIITTEET

LIITE 1

Stabat Mater -teksti kokonaisuudessaan:

Stabat Mater dolorosa juxta crucem lacrymosa, dum pendebat Filius.

Cujus animam gementem, contristatantam et dolentem pertransivit
gladius.

O quam tristis et afflicta fuit illa benedicta Mater Unigeniti.

Quam maerebat et dolebat et dolebat et tremebat pia Mater, cum videbat
nati poenas inclyti.

Quis est homo, qui non fleret, Matrem Christi si videret in tanto supplicio?

Quis non posset contristari, piam Matrem contemplari dolentem cum Filio?

Pro peccatis suae gentis vidit Jesum in tormentis et flagellis subditum.

Vidit suum dulcem natum, morientem desolatum, dum emisit spiritum.

Eja Mater, fons amoris, me sentire vim doloris fac, ut tecum lugeam.

Fac ut ardeat cor meum in amando Christum Deum, ut sibi complaceam.

Sancta Mater, istud agas, Crucifixi fige plagas cordi meo valide.

Tui nati vulnerati, tam dignati pro me pati, poenas mecum divide.

Fac me vere tecum flere, crucifixi condolere, donec ego vixero.

Juxta crucem tecum stare te libenter sociare in planctu desidero.

Virgo virginum praeclara, mihi iam non sis amara, fac me tecum plangere.

Fac, ut portem Christi mortem Passionis fac consortem, et plagas
recolere.

Fac me plagis vulnerari, cruce hac inebriari ob amorem filii.

Inflammatum et accensum per te, Virgo, sum defensum in die iudicii.

Fac me cruce custodiri, morte Christi praemuniri confoveri gratia.

Quando corpus morietur fac, ut animae donetur Paradisi Gloria. Amen.